

Gröddan

- Sista datum för SAM-ansökan 11 april
- Öka avkastningen på betet

I detta vårnummer av Grödan har vi som brukligt denna tid på året stort fokus på information kring årets SAM-ansökan. Samtidigt pågår mycket långsiktigt arbete på flera fronter där lantbruk, livsmedelsproduktion och landsbygdsfrågor berörs. På EU-nivå pågår förhandlingar om kommande jordbrukspolitik och nationellt förbereds de underlag som ska ligga till grund för landets strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken. Många olika områden berörs av den gemensamma jordbrukspolitiken – det finns både internationella överenskommelser och nationella mål, strategier och program att ta hänsyn till.

För det fortsatta nationella arbetet som, om förslagen att medlemsländerna får ökat bestämmande av regelverk mm går igenom, innebär många val tycker jag att det är särskilt bra att vi har en nationell livsmedelsstrategi, övergripande mål för landsbygdspolitiken och ett nationellt program för skogen på plats. Dessa arbeten tillsammans med flera andra nationella dokument kan utgöra en grund som är långsiktig för hur Sverige vill använda pengarna inom gemensamma jordbrukspolitiken.

På regional nivå arbetar Region Östergötland med att ta fram en utvecklingsstrategi för Östergötland. Under hösten har många träffar hållits med olika aktörer i länet för att få fram underlag till en målbild för Östergötland år 2040 och hur vi kan ta oss dit. Under detta år kommer samtal med politiska företrädare att hållas innan utvecklingsstrategin beslutas nästa år. Detta är också ett exempel på långsiktigt arbete som på olika sätt ska vägleda Östergötland framöver.

En annan långsiktig fråga är hur vi ska använda skogen i vårt län. Det finns mycket som skogen ska räcka till och många viljor som ibland drar åt olika håll. Är du nyfiken så leta efter info här i tidningen om hur du kan lära dig mer och få underlag för samtal om hur vi ska använda skogen i Östergötland.

Till sist vill jag informera om att Grödan kommer att förändras. I ett första steg kommer vi att lansera elektroniska nyhetsbrev avsedda för snabbare information. Vi beskriver i kommande nummer av Grödan hur du ska göra för att få del av våra digitala nyhetsbrev.

lantbruksdirektör
jonas.kallming@lansstyrelsen.se

Tips och råd om tvärvillkor s. 8

Vattenkraften ska ha moderna miljövillkor s. 15

Angripna naturreservat inventeras s. 12

Viktiga datum för SAM-ansökan 2019 s. 6

Satsning på ängs- och betesmarker s. 27

Inför SAM-ansökan 2019	4	Vattenkraften ska ha moderna miljövillkor	15
SAM Internet 2019	5	Vildsvin - en stor utmaning i delar av länet	16
Viktiga datum för SAM-ansökan 2019	6	Enkät till lantbrukare om sommarens torka	18
Slututbetalningar 2015-2018	7	Tjäna pengar på betet! Kan betet avkasta mer än slätterrällen?	19
Service och telefontider för SAM-ansökan 2019	8	Rådgivning – Ett rikt odlingslandskap	22
Tips och råd om tvärvillkor	8	Satsning på bryn	23
Dokumentation inför tvärvillkorskontroll	9	Uppstart av nya vattendragsgrupper	24
Sammanfattning av kontrollsäsongen 2018	10	Vinnovamedel till innovativ jordbruksutveckling	24
Sammanfattning av djurkontrollerna 2018	11	Ny rapport och podcast om skogen i Östergötland	24
Utegångsdjur ska ha tillgång till ligghall	11	Bevara dina öppna diken	25
Angripna naturreservat inventeras	12	Gynna biologisk mångfald på din gård	26
Barkborreangrepp i skogsbyte	13	Satsning på ängs- och betesmarker i Östergötlands län	27
Ny jourtelefon vid angrepp på tamdjur av rovdjur	14		

ANSVARIG UTGIVARE Jonas Källming
REDAKTION Jonas Källming, Sofie Karlsson
OMSLAG Foto: Sofie Karlsson

FOTO Lantbruksenhetens personal om inte annat anges, samt diverse bildbyråer.
LAYOUT OCH TRYCK DanagårdLiTHO AB Motala/Ödeshög

Detta material har delvis finansierats med EU-medel

Inför SAM-ansökan 2019

Vi har skrivit ner några nyheter för 2019 och sådant som vi tror är bra om du tänker på när du sitter med din SAM-ansökan 2019.

Nyheter i förgröningsstödet

Från 2019 genomförs vissa förändringar av reglerna för träda och mellangröda anmäld som ekologisk fokusareal.

Trädesperioden förlängs för träda anmäld som ekologisk fokusareal i förgröningsstödet. Marken ska hållas i träda till och med den 15 augusti med undantag för skiften som ska höstsås. På skiften som ska höstsås är det tillåtet med förberedande åtgärder och sådd av nästa års gröda från och med den 16 juli. Som förberedande åtgärder räknas inte bete och skörd.

Ytterligare en förändring när det gäller träda anmäld som ekologisk fokusareal är att det inte längre är tillåtet att gödsla arealen under den period som marken ska ligga i träda.

När det gäller mellangröda redovisad som ekologisk fokusareal har lin från och med 2019 lagts till som godkänd mellangröda.

Nyheter i stödet till unga jordbrukare

I vissa fall blir det möjligt att ta del av stödet till unga jordbrukare fler år. Fram till 2018 gällde att en lantbrukare kan få stödet till unga jordbrukare i 5 år från och med etableringsåret eller året efter etableringsåret.

Från och med 2019 räknas denna tid från och med det första året lantbrukaren söker stödet till unga jordbrukare, under förutsättning att man söker stödet inom 5 år från etableringen. Det gör att vissa lantbrukare nu kan ha möjlighet att ta del av stödet fler år än vad de hade haft med tidigare regler. Detta påverkar även möjligheterna för dessa lantbrukare att söka stödrätter ur den nationella reserven i gruppen för unga nystartade jordbrukare.

Nytt för i år angående stödrätter ur nationella reserven

Om du söker stödrätter ur den nationella reserven måste du from i år ange på vilket block betesmarken finns.

När du ska skriva under Övriga Upplysningar

Under de senaste åren har vi fått in massor med information under *Övriga upplysningar*, vilket oftast är bra men en del av den information vi får in är sådant som egentligen inte tillför ansökan något. De senaste åren har vi haft mellan 800-900 ansökningar med övriga upplysningar per år. Det tar lång tid för oss att gå igenom alla dessa texter, inte minst om det skickas in ändringar av ansökan. För att vi ska få bästa möjliga förutsättningar att bli klara med slututbetalningar för 2015-2018, skulle vi vilja uppmana dig att tänka på nedanstående när du skriver under *Övriga upplysningar*:

- Det ska vara information som tillför eller påverkar ansökan på något sätt. Det kan till exempel vara:
 - » Ändring, minskning/ökning av areal som inte kan registreras direkt på block eller skiften.
 - » Information om uppsagt arrende.
 - » Utbetalningsansökan för ekologisk produktion på specifika skiften, om det inte går att markera i ”Ange gröda och stöd” på grund av förändrat block-id.
- Om du vill undanta betesmarker från utbetalningen.
- Informationen ska medföra att vi behöver göra något aktivt med din ansökan.
- Informationen ska vara specifik och tydlig så att den är lätt att förstå.

Om det är något som du är osäker på är det bättre att du ringer till oss, än att du skriver om det under *Övriga upplysningar*.

Kom också ihåg att det går att göra ändringar på åtaganden på enskilda block som finns med i ett åtagande. Om du gör en sådan ändring kan du skriva informationen på just det blocket och behöver inte skriva det under *Övriga upplysningar*.

När du ska överlåta eller överta mark

Från 2016 har vi inte kunnat hantera överlåtelser på det sätt som det är tänkt.

Men vi har nu kunnat påbörja arbetet med att handlägga dessa. Om du ska överlåta eller överta mark 2019 behöver du tänka på detta:

- Om du ska överta en hel ansökan under SAM-ansökansperioden så ta med alla djur och all mark du tar över i din egen SAM-ansökan. Om du även tar över åtagande så ska du anmäla detta på blanketten ”Övertagande av åtagande och utbetalning av miljöersättningar 2019”.
- Om överlåtelsen gäller hela SAM-ansökan och sker efter SAM-ansökansperioden ska du skicka in blanketten ”Övertagande av hela SAM-ansökan 2019”. Du behöver skicka in den till länsstyrelsen innan vi börjar fatta beslut om utbetalning. Därefter går det inte längre att ta över en SAM-ansökan.

När du ansöker om ny mark

Arealen du söker stöd för ska vara godkänd som jordbruksmark under hela året från den 1 januari till den 31 december. Även om ansökan lämnas in först under våren så kan det med hjälp av sparade satellitbilder i efterhand kontrolleras hur arealen såg ut i början av året.

När du gör ansökan om stöd till unga jordbrukare

Tänk på att det vid en kontroll ska kunna visas att den unga jordbrukaren fattar beslut om företagets ekonomi, ledning och dagliga verksamhet. Vid en kontroll tittar vi till exempel på fakturor, avtal och mötesprotokoll för att se hur ansvaret i företaget är fördelat, vem som skriver under handlingar och står som företagets referens i olika sammanhang.

När du röjt bort igenväxning i din betesmark

Om du har sökt åtagande på ett betesmarksblock som vid fältbesök ansågs ha igenväxning på 30% eller mer av ytan har inte detta block blivit godkänt för åtagande. När du har röjt bort igenväxningen och vill att åtagandet ska utökas behöver detta tydligt framgå i din ansökan. Om det inte uttryckligen står att igenväxningen är åtgärdad ändrar vi inte åtagandet även om du söker utbetalning för blocket.

Är du osäker på vilka block som verkligen ingår i ditt åtagande – titta i din åtagandeplan! Åtagandeplanen hittar du

på Mina sidor. Som en hjälp när du sitter med detta i SAM Internet finns från och med i år nya varningar med nr 340 och 341 som beskriver hur du ska gå tillväga.

Undanta marker från beteskravet

År 2018 var ett väldigt speciellt år i och med den svåra torkan. Som ett resultat av foderbrist har en del lantbrukare en mindre djurbesättning än vanligt, vilket gör att det kan vara svårt att sköta samtliga betesmarker enligt villkoren. Glöm då inte bort att från och med år två i ditt åtagande för betesmarker och slåtterängar räcker det att söka utbetalning för 75 % av den areal som ingår i åtagandet. Den mark som du inte söker utbetalt för behöver du inte låta beta eller slå. Däremot behöver övriga villkor vara uppfyllda i åtagandet, såsom att hålla efter igenväxning. Undantar du mark från utbetalning av miljöersättningen så skall du också meddela oss detta under Övriga upplysningar. Vill du ha mer information om att undanta mark från utbetalning så kan du besöka www.jordbruksverket.se eller kontakta oss på 0771-67 00 00.

När du ansöker om ersättningarna för ekologisk produktion

Ett vanligt fel i SAM-ansökan 2018 var att missa att söka nytt åtagande för ekologisk produktion för växtodling eller djurhållning när ett åtagande för omställning till ekologisk produktion gått ut.

Glöm inte att söka nytt åtagande för ekologisk produktion när ditt två-åriga åtagande för omställning till ekologisk produktion har gått ut! Det är lätt att missa eftersom det inte finns någon varning om detta i SAM Internet. Detta gäller för både färdigomställd växtodling

och djurhållning. Tänk på att kolla extra noga på block som fått nytt block-id där pågående åtaganden eventuellt inte syns. Du kan se pågående åtaganden under Rapporter i SAM Internet.

Om du ska söka nytt åtagande för ekologisk produktion eller omställning till ekologisk produktion måste du ansöka om anslutning till ett kontrollorgan senast sista ansökningsdag för SAM-ansökan (den 11 april 2019). Du måste också ha följt reglerna från 1 januari 2019.

Från 2016 är det ett krav att länsstyrelsen får in ditt eller dina certifikat som täcker hela året för att kunna fatta beslut om slututbetalning för ekologisk produktion. Under vintern har vi skickat ut brev om att vi saknar certifikat för 2017 och 2018 och vi har nu fått in certifikat från i stort sett alla lantbrukare med åtagande för de ekologiska stöden.

Om du har certifikat för 2019

Om du har certifikat som täcker hela 2019 kan du redan nu maila det till oss på jordbrukarstod.ostergotland@lansstyrelsen.se. Du kan också skicka in certifikat per post till: Länsstyrelsen Östergötlands län, FE21, Box 204, 826 25 Söderhamn.

För att veta om du skickar in rätt certifikat ska du titta på det datum certifikatet utfärdades och datumet som certifikatet är giltigt till. Datumet ska täcka hela det aktuella året. Det kan behövas fler än ett certifikat för att täcka både din djurhållning och växtodling under hela perioden. Om det är första året som du söker nytt åtagande behöver vi ett giltigt certifikat (alternativt anmälan om anslutning, beslut om karensstart eller beslut om godkänd kontroll) från senast sista ansökningsdag för SAM-ansökan det året.

SAM Internet 2019

Sedan några veckor är SAM Internet öppet för ansökningar 2019. Ni som använt SAM Internet tidigare år kommer att känna igen det mesta i årets version, men det finns en del nyheter. Du kan alltid läsa mer om både nyheterna och hur SAM Internet fungerar på Jordbruksverkets hemsida. Här nedanför blandas nyheter och annat som är viktigt att känna till eller tänka på när du gör din ansökan:

- **Webbläsarna** Google Chrome, Firefox eller Microsoft Edge kan användas för SAM Internet. Nytt för i år är att Internet Explorer 11 inte längre går att använda. E-tjänsten är anpassad för dator och fungerar inte på mobiltelefoner eller surfplattor.
- **Höga krav på noggrannhet:** Ansökt areal på ett skifte behöver stämma väl överens med hur skiftet är inritat i SAM Internet. Vissa skiften kommer inte att hämtas från föregående års ansökan, och du kan därför behöva rita in skiften på nytt.
- **Beslutade åtaganden** visas nu i SAM Internet. Om ett ansökt åtagande ännu inte är beslutat visas istället ansökan. Nytt för i år är även att beslutade och ansökta åtagandeuppgifter från 2015–2019 summeras i fliken Översikt.
- **Möjligt att bifoga filer:** Sedan 2018 kan du bifoga filer direkt i din SAM-ansökan. En nyhet i år är

forts. på nästa sida >>

Viktiga datum för SAM-ansökan 2019

Det är en hel del att hålla reda på inför SAM-ansökan och inte minst finns några datum som är viktiga att lägga på minnet. För att läsa hela listan med viktiga datum så gå in på Jordbruksverkets hemsida.

Den 11 april:

- Sista datum för SAM-ansökan 2019 är den 11 april.
- För att få gårdsstöd eller förgröningsstöd måste du ha minst fyra hektar jordbruksmark och fyra stödrätter senast den 11 april. Om du har stödrätter för mindre än fyra stödrätter, är 11 april sista dag att ta emot stödrätter från någon annan eller söka nya ur den nationella reserven.
- Om du söker en ersättning för ekologisk produktion är 11 april den sista dagen du kan anmäla din produktion till ett certifieringsorgan.
- Om du som en juridisk person söker stödet till unga jordbrukare måste du skicka in underlag som visar hur ägandet är fördelat i den juridiska personen. Underlagen måste ha kommit in till länsstyrelsen senast den 11 april. Först när länsstyrelsen har fått underlagen räknas det som att din ansökan har kommit in. Detta gäller även om har skickat in dessa uppgifter tidigare år.

- Om du söker nötkreatursstöd ska du uppge minst ett giltigt och aktivt produktionsplatsnummer senast den 11 april.
- Om du odlar hampa ska du meddela länsstyrelsen senast den 11 april vilka skiften som du sår med vilken sort och hur mycket utsäde du använder.

Den 1 maj:

- Under perioden 1 maj – 30 juni måste du ha rätt antal grödor på din mark i södra Sverige för att uppfylla villkoret i förgröningsstödet om minst två eller tre grödor.

Den 6 maj:

- Om din SAM-ansökan kommer in efter den 11 april minskar ditt stöd med en procent för varje arbetsdag som ansökan är försenad. Om din SAM-ansökan kommer in efter den 6 maj får du inga pengar alls.
- Om du har färre än fyra stödrätter måste du senast den 6 maj ta emot stödrätter eller söka stödrätter ur den nationella reserven för att få gårdsstöd för 2019. Du måste också ha minst fyra hektar jordbruksmark för att få gårdsstöd utbetalat. För varje arbetsdag efter den 11 april som överföringen av stödrätterna är försenad minskar vi ditt stöd med en procent.

Den 17 juni:

- Sista dag för att ändra i din SAM-ansökan är den 17 juni.
- Tänk på att om du söker ett nytt åtagande för vallodling och ska ta över ett åtagande för vallodling så är det viktigt att du ansöker om att ta över åtagandet senast den 17 juni. Det gäller också om du har ett åtagande för vallodling sedan tidigare och ska ta över ett nytt åtagande som en annan lantbrukare sökt i år. Att du ansöker senast den 17 juni är viktigt för att du ska kunna få miljöersättning utbetalt för 2019 för all areal vall som du tar över.
- 17 juni är sista dag att ändra eller ange fler produktionsplatsnummer för alla stöd och ersättningar där det är möjligt.

>> forts. SAM Internet 2019

- att du även kan se vilka filer som bifogats ansökan, både i fliken Översikt, och i rapporter.
- **Stödrätter för ny betesmark ur nationella reserven** söker du från och med i år direkt i Ange gröda och stöd på aktuella skiften. Tidigare år gjordes det istället i fliken Övriga uppgifter.
- **Inloggning:** Sedan 2018 kan du endast logga in i SAM Internet med någon typ av e-legitimation. Det innebär att du inte längre kan logga in med kundnummer och lösenord.

Fullmakt från företag

Om SAM-ansökan görs av en juridisk person, behöver det finnas en fullmakt från den juridiska personen till den fysiska personen som ska logga in i SAM Internet. Om det redan något tidigare år har lämnats in en fullmakt kanske den fortfarande gäller, beroende på vilken giltighetstid som då angavs på fullmakten. Om ingen fysisk person har fullmakt sedan tidigare skickas en fullmakt in till Jordbruksverket på en särskild blankett.

Osäkra uppgifter

Som du kan läsa i vår artikel om slututbetalningar 2015–2018 finns det fortfarande åtaganden som inte är beslutade, eller som behöver ändras. Följden av detta är att uppgifter om pågående åtaganden som visas i SAM Internet 2019 kan vara föråldrade. Det gäller information på enskilda block, skiften eller åtaganden, såväl som information som ligger till grund för Fel, Varningar och Observera.

Vi hjälper dig

Inne i SAM Internet finns som vanligt ett hjälpsystem med tips och varningar, och du är alltid välkommen att höra av dig till oss med eventuella frågor. Var gärna inloggad i SAM Internet när du ringer till oss. Du kan då ge oss möjlighet att se hur just din ansökan ser ut.

Slututbetalningar 2015-2018

Det är många som undrar över när slututbetalningarna för miljöersättningar och ekologisk produktion för 2015-2018 kommer att genomföras. Handläggning pågår löpande och vi fattar beslut om slututbetalningar varje vecka. Många har fått sina pengar men det finns fortfarande ärenden som inte är klara. Vi ska försöka ge en bild av hur det ser ut just nu och vad som hindrar utbetalning. För betesmarker och vallodling har vi många ärenden som vi behöver handlägga så det kommer att ta lite tid. Totalt för betesmarkerna har vi drygt 4 600 utredningar och för Vallodling ca 4 300 utredningar att hantera för åren 2015-2018.

Betesmarker och slätterängar

De flesta som har sökt åtagande för betesmarker och slätterängar 2015 har fått slututbetalning för 2015 men inte för övriga år. Orsaken till att alla inte fått utbetalning är att vi behöver göra:

- Handläggning av åtaganden där det finns ändringar på grund av begärd minskning/ökning av areal, uppsagt arrende eller hävning.
- Handläggning av kontrollresultat från 2016-2018.
- Handläggning av överlåtelse från 2016-2018.
- Handläggning av blockändringar från Jordbruksverkets ajourhållning 2015-2018.

Vallodling

En liten andel av de som sökt åtagande för vallodling har fått slututbetalning för 2015, men de flesta har endast fått delutbetalning för 2015-2018. Orsaken till att inte alla fått utbetalning är att vi behöver:

- Utredda om vallarna brutits i förtid.
- Utredda att ansökt areal är inom 80 % - 120 % av åtagandets areal.
- Handlägga åtaganden där det finns ändringar på grund av begärd minskning/ökning av areal, uppsagt arrende eller hävning.
- Handlägga kontrollresultat från 2015-2018.
- Handlägga överlåtelse från 2016-2018.

Skyddszoner

De flesta som har sökt stödet för skyddszoner har fått slututbetalning för 2016, men inte övriga år. Orsaken till att inte fått utbetalning är att vi behöver:

- Utredda om skyddszoner brutits i förtid.

- Handlägga kontrollresultat från 2016-2018.

Minskat kväveläckage

De flesta som har sökt stödet för minskat kväveläckage har fått slututbetalning för åren 2016-2018. Orsaken till att alla inte fått utbetalning är att vi behöver:

- Utredda att ansökt areal är inom 80 % - 120 % av åtagandets areal.
- Handlägga kontrollresultat från 2016-2018.

Ekologisk produktion

De flesta som har sökt åtagande för ekologisk produktion har fått slututbetalningar för 2015-2018 men några återstår. Orsaken till att alla inte fått utbetalning är:

- Att vi saknar certifikat för något eller flera år.
- Att handläggning av kontrollresultat från 2015-2018 inte är klar.
- Om betesmarksareal behöver användas som underlag för ekologisk djurer ersättning behöver miljöersättningen för betesmarker och slätterängar handläggas färdigt först.
- Att avslagsbeslut för åtaganden inte kan fattas så vi kan registrera åtagandet på rätt år.

Omställning till ekologisk produktion

Det finns endast ett fåtal ärenden kvar för slututbetalning till dem som sökt stödet för omställning till ekologisk produktion. Orsaken till att alla inte fått utbetalning än är:

- Att vi saknar certifikat för något eller flera år.
- Att handläggning av kontrollresultat från 2015-2018 inte är klar.

Viktigt att du läser dina beslut

Framöver kommer vi att skicka ut många nya beslut om åtaganden efter att vi gjort handläggning av ändringar, speciellt när det gäller miljöersättningar för Betesmarker och slätterängar och Vallodling. Det är viktigt att du läser besluten du får och ser så allt finns med som borde vara med. Om du saknar något eller tycker att det ser konstigt ut så hör gärna av dig till oss. Arbetet med ändringar är omfattande och komplicerat eftersom vi handlägger flera års ansökningar samtidigt.

Observera att vi gör alla ändringar och tar alla beslut årsvis. Det kan därför krävas flera beslut om ändringar av åtaganden innan allt är färdigt och korrekt.

Service och telefontider för SAM-ansökan 2019

Om du behöver hjälp med din SAM-ansökan kan du nå länsstyrelserna eller Jordbruksverket på vårt gemensamma telefonnummer: **0771-67 00 00**. För att bli kopplad till din egen länsstyrelse måste du ringa från en fast telefon i länet eller knappa in det person- eller organisationsnummer som är registrerat på ditt kundnummer. Det är lättare för oss att hjälpa dig om du är inloggad i SAM Internet när du ringer. Vi har då möjlighet att gå in och titta på din ansökan för att hjälpa dig med specifika problem.

Från och med vecka 13 (den 25 mars) utökas telefontiderna successivt. Efter klockan 16:00 bemannas telefonerna nationellt och kvällstid är det inte säkert att du kan få tag i en handläggare som sitter i Östergötland. Du ser i informationsrutan när vi har kvällssupport.

Telefontider under ansökansperioden:

Ordinarie öppettider:
9:00 - 12:00 och 13:00 - 15:00

Vecka 13: måndag-fredag	Support 08:00 - 20:00
Vecka 14: tisdag-fredag lördag-söndag	08:00 - 21:00 11:00 - 17:00
Vecka 15: måndag-onsdag torsdag	08:00 - 22:00 08:00 - 24:00

Länsstyrelsen i Östergötland har support följande kvällar:
Torsdag 28 mars 16:00 - 20:00
Onsdag 10 april 16:00 - 22:00

0771- 67 00 00

Om du behöver teknisk support kan du ringa direkt till Jordbruksverket på 0771-223 223 under dagtid eller använda formuläret som finns på deras hemsida.

Du kan hitta mycket information om stöden och ersättningarna på Jordbruksverkets hemsida, **www.jordbruksverket.se**. Blanketter för överlåtelse finns också där. Längst till höger på hemsidan hittar du forumet ”Fråga oss”, där du kan ställa frågor och hitta svar om det mesta som Jordbruksverket arbetar med.

På vår egen hemsida, www.lansstyrelsen.se/ostergotland finns också information och länkar till de viktigaste websidorna och blanketterna under ansökansperioden.

Tips och råd om tvärvillkor

Vid tvärvillkorskontrollerna 2018 var det vanligt med överträdelser som gällde olika former av dokumentation samt brister vid spridning av växtskyddsmedel.

Foto: Kristina Grill

Här är några exempel:

Gårdar inom nitratkänsligt område:

- Se till att du har dokumenterad beräkning av lagringsvolymen för gödseln som produceras på gården.
- Du ska även ha en dokumentation av planerad kvävegödsling utifrån grödans behov (exempelvis i en växtodlingsplan). Tänk på att reglerna gäller även om du har liten växtodling eller lite djur.

Gårdar där växtskyddsmedel används:

- Kontrollera noga att du använder rätt preparat och dos.
- Se till att sprutjournalen är tydligt ifylld med de uppgifter som krävs.
- Använder du kombipreparat ska doserna för båda preparaten stå med.
- Kontrollera alltid om medlet du använder har karenstid och fyll i det i

journalen. Det gäller även om du använt medlet på spannmål där karenstiden ofta går ut långt innan skörd.

- Om du odlar grödor som kan bli livsmedel ska även det datum då du påbörjade skörden fyllas i.

Läkemedelsjournal:

- Tänk på att fylla i även egna behandlingar som avmaskning och avlusning i journalen. Fyll i alla uppgifter som krävs på samma sätt som för andra läkemedelsbehandlingar.

Information om tvärvillkoren kan du hitta i Miljöhusesyn eller på Jordbruksverkets hemsida. Där finns även beräkningsmallar du kan använda för exempelvis beräkning av gödselvolym eller gödslingsbehov av kväve.

Har du frågor om tvärvillkorens verksamhetskrav kan du kontakta Mari Trogen, Lantbruksenheten på tfn 010-223 55 16. Har du frågor om tvärvillkor som rör skötsel av mark, kontakta Hedvig Boreson, tfn 010-223 55 31.

Foto: Mari Trogen

Dokumentation inför tvärvillkorskontroll

En av de vanligaste frågorna inför en tvärvillkorskontroll är vilka dokument kontrollanten behöver se.

Det avgörs bland annat av vilken produktion du har och om gården ligger inom nitratkänsligt område.

Inom tvärvillkorskontrollen är spårbarhet, ett steg bakåt och ett steg framåt, en viktig del.

Se Miljöhusesyn (miljohusesyn.nu) för att ta reda på vad som gäller för just din gård.

Här är en lista med några av de vanligaste dokumenten:

- Sprutjournaler. Detta gäller även om tjänsten lejs in. Se till att sprutjournalen är ifylld med de uppgifter som krävs.
- Dokumentation av planerad kvävegödsling utifrån förväntad skörd (exempelvis i växtodlingsplan).
- Beräkning av lagringsvolym för gödsel. Detta gäller även om gödseln lagras i en djupströbädd.
- Dokumentation av bortlämnande/mottagande av gödsel (6 år bakåt).
- Eventuella analyser av grödor eller mjölk.
- Dokumentation för införskaftat och avyttrat foder/grödor/primärprodukter. Exempelvis avräkningar eller fraktsedlar.

- Dokumentation över vilka djur som kommit in till eller lämnat besättningen.
- Slaktavräkningar.
- Läkemedelsjournal/förrättningsunderlag för 5 år bakåt. Observera att även egna behandlingar som exempelvis avmaskning ska dokumenteras.

- Dokumentation av egen eller inlejd skadedjursbekämpning. Exempelvis serviceprotokoll från företaget du anlitat och dokumentation om placering av betesstationerna.

På Jordbruksverkets hemsida och på miljohusesyn.nu hittar du mer information och även beräkningsmallar för exempelvis gödselvolym, spridningsareal och planering av kvävegödsling.

Foto: Mari Trogen

För mycket örnbräken kan leda till anmärkning på betestrycket. Här behöver ormbunkarna hållas efter manuellt.

Sammanfattning av kontrollsäsongen 2018 för arealbaserade stöd

Kontrollsäsongen 2018 pågick från slutet av april till slutet av november. Under säsongen har åtta arealkontrollanter besökt 216 gårdar runt om i Östergötland. Totalt har ca 5520 skiften setts i fält och sammanlagt har ungefär 15 500 hektar kontrollerats. Det övergripande målet med kontrollverksamheten i fält är att styrka att uppgifterna i lantbrukarens ansökan stämmer med verkligheten, samt säkerställa att utbetalningarna av ersättningarna är korrekta. Det är Länsstyrelserna som ansvarar för att utföra kontrollerna av bl.a. gårdsstödet, förgröningsstödet, miljöersättningarna och ersättningarna för ekologisk produktion.

Undantag gjordes på grund av torkan

Under sommaren var det mycket varmt och torrt. Konsekvenserna av detta blev lägre skördenivåer. Spannmålsgrödorna växte dåligt. Enligt Jordbruksverket var första- och andraskörden av vall hälften så stor som normalskörd. På vissa ställen i länet var gräset i betesmarkerna helt torrt och bränt. Under hösten återhämtade sig dock gräset i betesmarkerna och många marker var väl avbetade vid säsongens slut.

Bedömningarna av vallgröda och betestryck har i vissa fall varit svåra när det varit så torrt. Avvikelser som berott på torkan har inte lett till några avdrag vid kontrollen. Det har under året också funnits en del undantag kopplade till torkan. Ett exempel är att det i år var tillåtet att skörda skyddszoner och trädor tidigare än vanligt.

Avvikelser betesmarker

Det vanligaste felet för betesmarker är vanligtvis att de inte är tillräckligt betade för att uppfylla stöd villkoren. 2018 var det dock inte så vanligt med anmärkning på betestrycket. Även mycket örnbräken samt årsskott av sly räknas som att marken inte är tillräckligt betad för miljöersättning. Det har varit vanligt med igenväxningsanmärkningar, vilket kan vara flerårigt sly eller anmärkningar på träd- och buskskiktet. Kvarliggande ris efter rönjning ger igenväxningsanmärkning.

Avvikelser åkermarker

De flesta avvikelserna som observerades i kontroll på åkermarker under året var att det fanns en annan gröda än den ansökt på hela eller delar av marken. Det vanligaste är att vallgrödan inte uppfyller kraven för att vara berättigad

till miljöersättning. För att vallgrödan ska vara godkänd så måste den enligt stödreglerna bestå av vallgräs eller vallbaljväxter, eller en blandning av dessa. Med åren övergår vallgrödan i en mer naturlig vegetation och inslaget av ogräs ökar ofta. Varje år underkänns vallar där vegetationen blivit gles eller fått för stort inslag av t.ex. tuvtåtel, mossor, veketåg, älggräs och nässlor. Vet du om att dina vallar inte uppfyller kraven på gröda för miljöersättning ska du anmäla dem med grödkod 49 i SAM-ansökan.

TEXT: EMELIE CARLSSON

Sammanfattning av djurkontrollerna 2018

Under säsongen görs kontroller på nöt, får, höns och svin. Drygt 70 % av de uttagna gårdarna är nötkreatursgårdar. Efter att ha sammanfattat 2018 års djurkontroller med besök på 103 gårdar är det liksom tidigare bristfällig rapportering till CDB som ger flest anmärkningar men antalet sanktionerade gårdar har minskat betydligt.

Vid en djurkontroll på nötkreatur tittar vi på märkning, CDB-rapportering samt stalljournal. Östergötlands län hade 2018, precis som resten av landet, en kontrollfrekvens på 3,75 % när det gäller registerkontroller på nötkreatur. En administrativ kontroll utförs även på samtliga kontrollföretag som är

uttagna till fältkontroll av CDB under kontrollåret. Kontrollen utförs från 1 januari fram till kontrolldatum och kan medföra sanktioner om djur är försent rapporterade

När det gäller registerkontroll på får och gris är kontrollfrekvensen 3% vilket är en av de lägsta i Sverige. Vid kontroll

av får är det även här märkning och stalljournal som kontrolleras.

Andra stöd som också kontrolleras i fält är nötkreatursstödet samt djurvälståndersättningarna extra djuromsorg för får, utökad klövhälsövård för mjölkkor samt extra djuromsorg för sugor. På dessa stöd ligger kontrollfrekvensen på 7,5%.

Till vår stora glädje kan vi för andra året i följd se en minskning av antalet sanktionerade gårdar. Fortfarande är det rapporteringen till CDB som är mest sanktionerande men det har skett en minskning från 15% (2017) till i år ca 9 % vilket är fantastiskt bra. Alla brukare ska ha en stor eloge för att ni oftast har väldigt välmärkta djur.

ARETS DJURKONTROLLANTER

Utegångsdjur ska ha tillgång till ligghall

Med utgångsdjur menas djur som går ute eller har möjlighet att gå ut på betesmark eller i rasthage halva dygnet eller mer under den tid på året då betestillväxt inte sker.

En vägledning är att betestillväxt inte sker då dygnsmedeltemperaturen understiger cirka fem plusgrader. Under den här perioden behöver djuren tillgång till ligghall om de hålls ute mer än tolv timmar (16 timmar för häst). Samtliga djur ska ha tillgång till en ren och torr liggsplats i ligghallen. Hur stor yta djuren behöver i ligghallen varierar mellan djurslag och storlek på djur (se Jordbruksverkets hemsida för mer information).

Utformning av ligghallen

Den öppna långsidan bör ligga i söderläge. Om ligghallen inte har en öppen

sida bör den ha flera öppningar. Drag kan undvikas genom att ha tre sidor som är täta minst upp till det största djurets mankhöjd. Väggarna ska vara av hållfast material och ligghallen behöver vara väl förankrad i marken. Även terräng, underlag och andra yttre förhållanden måste vara lämpliga.

Utegångsdjur utan ligghall

Det finns möjlighet att ansluta sig till kontrollprogrammet för utgångsdjur om du har nötkreatur. Besättningar som uppfyller kraven för programmet får då hålla djuren ute hela vintern utan till-

gång till ligghall. Läs mer om detta på Jordbruksverkets hemsida.

TEXT: JONNA SUNDELL, LÄNSVETERINÄRENHETEN

Ska du bygga en ligghall eller börja använda befintlig byggnad som ligghall?

Det kan vara förprövningspliktigt.

Kontakta Jonna Sundell som arbetar med förprovning av djurstall om du har några frågor eller vill ansöka om förprovning. Information om förprovning finns även på Länsstyrelsens hemsida.

010-22 35 267 jonna.sundell@lansstyrelsen.se

Angripna naturreservat inventeras

Just nu genomför Länsstyrelsen Östergötland en omfattande inventering av länets barrskogsreservat. Syftet är att få reda på hur mycket granskog i naturreservaten som har angripits av granbarkborre.

Sommarens extrema torka har gjort att många träd mår dåligt. Extra kämpigt är det för granarna eftersom den långa och torra sommaren även varit gynnsam för granbarkborre. Den åttatandade granbarkborren räknas som en skadeinsekt inom skogsbruket. En gran som angrips av dessa barkborrar går oftast en snabb

död till mötes. Granbarkborrarna angriper i normala fall bara nyfallna, skadade eller stressade granar. Men om de blir många angriper de även friska stående granar.

Eftersom granbarkborren bara angriper gran så inventerar Länsstyrelsen endast de naturreservat som har

granskog. Knappt 1 % av Östergötlands granskogar är skyddade som naturreservat. Eftersom andelen granskog med höga naturvärden är så liten prioriterar Länsstyrelsen detta arbete då skadorna lokalt kan bli stora.

- I mars räknar vi med att vara klara med inventeringen. Då har vi ett bra

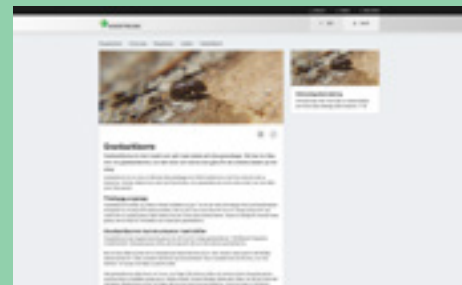
underlag för att se vilka områden vi eventuellt behöver göra åtgärder i. Då kan vi även avgöra vilka åtgärder som är lämpligast från fall till fall. De åtgärder vi gör i ett naturreservat ska följa de regler som står i reservatets beslut och skötselplan, säger Ulrica Swärd, funktionschef för naturskötsel på Länsstyrelsen.

Ett vanligt missförstånd är att granbarkborren lever i död ved och därför städas all död ved bort från skogarna i ren panik. Sanningen är att granbarkborren bara är intresserad av färskt trä, antingen nyfallna granar eller levande granar. Träd som fallit eller dött för ett år sedan är alldeles för gamla för gran-

barkborren. Granbarkborren är ute efter den färska innerbarken som finns bakom den grövre yttre barken. Tänk också på att det bara är gran som galler, andra trädslag är ointressanta för barkborren.

Att plocka bort äldre död ved från skogarna kan rent av förvärra situationen eftersom den döda veden bidrar till mångfald i skogen. Den döda veden är viktig för granbarkborrens naturliga fiender. Det är bra att försöka behålla lugnet och inte göra förhastade åtgärder som kan bli både dyra, onödiga och till och med kontraproduktiva.

TEXT: LISA JOHANSSON, NATURVÅRDSSENHETEN

Läs mer här:

Skogsstyrelsens webb om granbarkborre: www.skogsstyrelsen.se/granbarkborre

Skogsstyrelsens YouTube-film om hur du känner igen barkborreangrepp och vilka träd som det är lönt att göra något åt: youtu.be/7ROLtNkqGns

Kontaktpersoner på Länsstyrelsen Östergötland:

Ulrica Swärd, funktionschef naturskötsel, 010-22 35 384

Mikael Burgman, reservatsförvaltare naturvårdsenheten, 010-22 35 379

Lisa Johansson, reservatsförvaltare naturvårdsenheten, 010-22 35 391

Kort fakta om den åttatandade granbarkborren

- En cirka 4 millimeter lång, brunglänsande skalbagge.
- Det finns över 80 arter av barkborrar i Sverige men det är bara den åttatandade granbarkborren (*Ips typographus* L.) som räknas som skadeinsekt.
- Ett angripet träd får bruna barr som ganska snabbt faller av. Ofta syns hur granen

har försökt försvara sig genom att kåda rinner på stammen. Under barken döljer sig barkborrarnas gångar och brunt trämjöl från deras gnag.

- Granbarkborren är ett naturligt inslag i vår fauna men kan vid gynnsamma lägen orsaka stora skador på granskog. Detta blir extra kännbart i dagens landskap där skogsbruket

till stora delar är inriktat på granodling.

- Granbarkborren har naturliga fiender, bland annat tretåig hackspett och flera rovlevande insekter, till exempel myrbagge.

Barkborreangrepp i skogsbete

Om du har fått angrepp av granbarkborre på något av dina skogsbeten så kan det finnas särskilda skötselvillkor i din åtagandeplan som hindrar dig från att ta bort död eller döende ved. För att du skall kunna hantera angreppet och föra bort de angripna träden eller de som löper stor risk att bli angripna så behöver du söka dispens från Länsstyrelsen. Hör av dig till oss om du har fått granbarkborreangrepp i ditt skogsbete och behöver dispens. Information om vilka villkor som gäller för ditt åtagande

hittar du i din åtagandeplan på mina sidor. Är du osäker på vad som gäller så hör gärna av dig till oss.

KRISTOFFER HELLBERG,
SAMORDNARE FÖR ÅTAGANDEPLANER,
010-223 55 32
MATILDA HANSEN,
STÖDANSVARIG FÖR BETESMARKER OCH
SLÄTTERÄNGAR,
010-223 55 34

Foto: Lars Petersson

Ny jourtelefon vid angrepp på tamdjur av rovdjur

Vid angrepp på tamdjur av rovdjur ring Länsstyrelsens Jourtelefon 010-223 55 45
Kontakta länsstyrelsen för att få tamdjuret besiktigt. Länsstyrelsen betalar ut ersättning under förutsättning att tamdjuret är besiktigt och det kan konstateras att det är varg eller lodjur som förorsakat skadan. På viltskadecenters hemsida <https://www.slu.se/viltskadecenter> kan du läsa om rekommenderade ersättningsnivåer och vad du kan få ersättning för. Länsstyrelsen har också en

akutgrupp som kan hjälpa dig i ett första inledningsskede t.ex. med att sätta upp akutstängsel, akutstängsel för vatten, olika ljud- eller ljusskrämmor. Du kan kontakta Länsstyrelsen för ytterligare information.
Vid skador på gröda av ej jaktbart vilt
Har du fått skador på din gröda, kontakta Länsstyrelsen för att få skadan besiktigt. Länsstyrelsen kan betala ut ersättning om skadan är besiktigt och

det kan konstateras att skadan är ersättningsberättigad. På viltskadecenters hemsida, se ovan, kan du få tips och råd om hur du kan skydda din gröda. Vid skador kontakta länsstyrelsen på telefon 010- 223 50 00 eller besiktningsmannen direkt 070-671 67 70.

TEXT MIA KJÄLLANDER,
RÄTTSENHETEN

Foto: Erika Melander

Vattenkraften ska ha moderna miljövillkor

Från och med 1 januari 2019 ska alla vattenkraftverk miljöprövas enligt miljöbalken för att erhålla moderna miljövillkor. Det avser även regleringsdammar eller motsvarande anläggningar som ingår i vattenkraftsverk-samheten samt nedlagda verksamheter om de byggdes för att producera vattenkraftsel.

När man anmäler sig till den nationella planen för miljöprövning av vattenkraften får man vänta med att skicka in ansökan till mark- och miljödomstolen till den tidpunkt som regeringen kommer att ange i den nationella planen. Anmälan till den nationella planen ska göras senast den 1 juli 2019.

Om man anmäler sig till den nationella planen finns även fördelen av att man i många fall kan få ersättning för en del av prövningskostnaderna, åtgärds-kostna-derna och produktionsförlusterna av Vattenkraftens miljöfond Sverige AB. Om man inte anmäler sig till den nationella planen, ska verksamhetsutöva-

ren snarast efter den 1 januari 2019 an-söka om nytt tillstånd för vattenverksam-heten hos mark- och miljödomstolen.

TEXT: LINNEA HOLMSTRAND
NATURVÅRDSSENHETEN

Länsstyrelsen bjuder in...

...länets verksamhetsutövare inom vattenkraft att delta på ett informationsmöte den 25 mars kl 13-15 om den nationella planen för miljöprövning av vattenkraften. Mötet hålls i Sessionssalen på Länsstyrelsen, Östgötagatan 3 i Linköping.

Mötet riktar sig framförallt till mindre verk-samhetsutövare men alla som är berörda är välkomna att delta. Under mötet kommer Länsstyrelsen att ge aktuell information om den nya lagstiftningen, kommande miljöprövningar och den nationella planen. Det kommer även att finns tid till att ställa frågor och diskutera sådant som känns

angeläget tillsammans med övriga verk-samhetsutövare.

Anmäl dig genom e-post till linnea.holmstrand@lansstyrelsen.se senast den 20 mars. Meddela oss gärna om ni har specifika frågor som ni vill att vi ska ta upp under träffen.

Länsstyrelsen bjuder på fika.

Mer information

Om du vill veta mer kan du kontakta Länsstyrelsens funktion för tillsyn av dammar och vattenkraft: **Linnea Holmstrand**, tfn: 010-223 53 88, e-post: linnea.holmstrand@lansstyrelsen.se eller **Mathias lbbe**, tfn: 010 – 223 53 95, e-post: mathias.lbbe@lansstyrelsen.se
> Du kan också hitta mer information på: **Havs- och vattenmyndighetens hemsida** <https://www.havochvatten.se/hav/samordning-fakta/samverkansomraden/program-vattenmiljo-och-vattenkraft/nationell-plan-for-omprovning-av-vattenkraft.html> och **Vattenkraftens miljöfond** <https://vattenkraftensmiljofond.se>

Bild tv en slätteräng med särskilda värden och till höger en vall som blivit uppbökad och nedan en vall på vintern när det inte var tjäle under snön.

Vildsvin - en stor utmaning i delar av länet.

På många håll i länet har vildsvinen blivit en stor utmaning för framförallt lantbrukarna. Trots att avskjutningen ökar så ökar vildsvinsstammen. Problemen uppstår i områden där vildsvinen bökar upp nysådda grödor, vallar och betesmarker eller betar av stråsåden i mjölkmogsnadsstadiet. Det orsakar stora skördebortfall med ekonomiska förluster som följd för den enskilde. Även natur- och kulturvärden skadas av vildsvinens bök vilket kan få till följd att miljöersättninarna sänks.

Vildsvin- Sus Scrofa

Ett fullvuxet djur blir omkring 1m i mankhöjd och ca 1,5m lång. Galten kan väga uppemot 200kg och är således större än suggan som väger ca 90-120kg som fullvuxet. Deras avkomma kulingen föds randig, övergår i rödbrun/brun vid ca 3-4 månaders ålder och till vuxen-färgen gråbrun/svart vid ca 1 år då den väger ca 60kg. Suggan paras oftast i augusti-oktober men kan brunsta året om. Hon är dräktig i ca 115 dagar och föder oftast bara en kull om året. En sugga kan få 3-8 kulingar.

Ett vuxet djur äter ca 4kg föda per dygn och kulingarna äter ca 2kg per dygn. Födan är till större delen vegetabilisk i form av rötter, frön, nötter och gröna blad men de äter även animalisk föda som dagmaskar, larver och puppor. Finns det tillgång och möjlighet äter de även smågnagare, småvilt, ägg och fågelungar. De äter även kadaver och slaktavfall om det finns. Det är vildsvinens födosök som

orsakar de flesta skadorna. Det uppstår även skador i skogen där djuren både bökar upp nyplanteringar och skador på träd och rötter när djuren skrubbar sig mot dem.

Vad finns det för åtgärder man kan göra för att minska risken för skador?

Den enklaste lösningen borde vara att skjuta fler än som föds för att minska stammen. Men vildsvinet är förhållandevis en svårjagad art som kräver mycket resurser och tid främst under sena kvällar och nätter vilket de flesta jägare och lantbrukare har begränsat med. Eftersöksekipage ska finnas tillgängliga under samma tider, djuret ska tas om hand och är den egna frysen full ska vildsvinet köras till en vilthanteringsanläggning.

I samma takt som vildsvinen har ökat har också utbudet av vildsvinskött ökat. Däremot har efterfrågan inte hunnit med i samma takt vilket leder till att priset för vildsvinsköttet är lägre än för andra klövvilt. Troligen ska även personen som jagat halva eller hela natten, upp nästa dag till sitt vanliga heltidsjobb. Allt detta kan resultera i att den som jagar tillslut inte orkar sitta natt ut och natt in för att vaka eller patrullera av markerna för att skjuta eller skrämman bort vildsvinen.

Med andra ord så stöter den lösningen på många problem som jägare och lantbrukare kan ha svårt att hantera.

Vildsvinen i länet

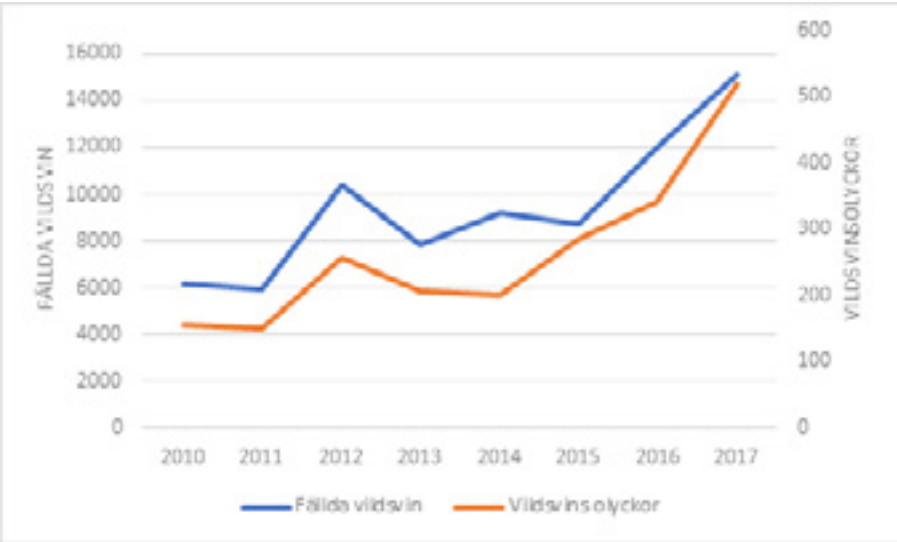
I dagsläget är det svårt att göra en bra uppskattning av hur stor vildsvinsstammen är i länet. Svenska Jägareförbundet

samlar varje år in avskjutningsstatistik från länets samtliga jaktkretsar. Trenden över fällda vildsvin som Svenska Jägareförbundet fått in de senaste sju åren följer antalet vildsvinsolyckor i trafiken under samma tidsperiod ganska väl, vilket tyder på att stammen ökar.

Vad finns det för andra alternativ än vanlig jakt?

Samverkan mellan markägare-lantbrukare-jägare-jaktlag

Det effektivaste för att minska skadorna orsakade av vildsvin är en kombination av flera åtgärder över större områden. Genom samverkan mellan markägare, lantbrukare och jägare kan effekterna av olika åtgärder öka. Under samarbeten som dessa kan information och kunskap delas, gemensamma riktlinjer tas fram och konflikter mellan olika intressenter minskas. Samverkan kan röra riktlinjer för utfodring av vilt och åtling, stängs-ling, gemensamma jakter över större områden och samarbete under perioder då grödorna är som mest attraktiva för vildsvinen. På flera håll har det blivit vanligare med färre jakter men då över större områden med fler deltagare med ett högre jaktligt resultat som följd. I kombination med riktade skyddsjakter på fälten och lugn och ro i skogen under större delen av tiden så kan problemen orsakade av vildsvin på fälten minskas. Det är bra att ha ett eller flera flyttbara jakttorn som kan placeras i anslutning till det som ska skyddas och som kan användas vid olika vindriktningar för att lättare komma åt att skjuta och på så sätt även skrämman resten av flocken.

Data från svenska jägareförbundet och viltolycka.se

Åtel

En åtel är till för att locka fram djuren så de blir åtkomliga för jägaren. Att jaga vid en åtel är nog den mest effektiva lösningen många gånger. Dels är det lättare att välja ut rätt djur att skjuta och säkerheten blir bättre. Tänk på placeringen av åteln. Ställ inte åteln på betesmark eller på mark nära grödor som ska skyddas. Tänk på hur du placerar din åtel i förhållande till din grannes åtlar så att det inte uppstår viltpassager över känslig mark när grisarna går mellan åtlarna.

Stängsling och röjning

Den effektivaste enskilda åtgärden för att minska skadorna av vildsvin inom ett begränsat område är att använda elstängsel. Stängslet bör bestå av tre eltrådar där första tråden placeras ca 12-15 cm ovan mark, den andra drygt 30 cm ovan mark och sista på cirka 60 cm höjd. Problemet med stängsling är att det enbart skyddar det inhägnade området och det kräver ett visst arbete med att hålla tråden fri från vegetation.

För att elstängsel ska vara effektivt måste elen vara på året runt! Stängsling utan el, till exempel färnät med tätare maskor nertill och en lågt sittande taggtråd på utsidan, kan vara ett alternativ för särskilt skadedrabbade marker där man vill skydda de höga naturvärdena.

Röjning av täta buskage och skogsplanteringar i anslutning till betesmarken kan göra att vildsvinen inte lika gärna går ut på åkern eller betesmarken när det blir öppnare brynmiljö runt betesmarken. Flerskiktade bryn i sin tur gynnar många andra arter.

Skrämsel

För att minska risken för skador i växande gröda kan man försöka skrämman bort vildsvinen från markerna med olika metoder. Dels genom att ofta gå över markerna med eller utan hund, fågel-skrämmor eller gasolkanoner. På betesmark har en del märkt skillnad om de har en koskälla på en eller ett par kor. Det har minskat förekomsten av vildsvin på betet. Tillfälliga stängsel med lapptyg, det vill säga fladdrande band på stängslet, kan också vara ett alternativ.

forts. på nästa sida >>

Viltåker och utfodringsplats

Att anlägga en viltåker i en glänta i skogen långt från grödor som ska skyddas kan vara en bra idé. Det ger även pollinerare föda. Viltåkern kan även locka andra klövvilt och skadar då inte växande grödor. Utfodringen bör endast ske för att locka bort djuren från grödorna man vill skydda. För att en viltåker eller en utfodringsplats ska fungera för att locka bort djuren från attraktiva grödor så sker ingen jakt här utan djuren är fredade på foderplatsen och i dess närhet.

Fällfångst

På marknaden finns några olika typer av fällor som är godkända för att användas till vildsvin. Det kan vara effektivt om man vill minska på populationen. Fällan ska placeras där de ofta uppehåller sig och man ska under ett par veckor mata in dem i fällan innan man låter den slå igen. Fällan ska inte placeras vid grödan man vill skydda eftersom man vill locka dem till fällan. Fällan kan vara ett bra komplement till de andra metoderna men tänk på att följa lagstiftningen runt fällfångst (se länk nedan). Bland annat

får fångstredskap som inte dödar endast användas mellan 1 augusti och 15 april. Det finns även specifika krav för just vildsvin, som att fångstredskap:

- 1 ska utrustas med larmanordning
- 2 får endast betas med oförädlad vegetabiliskt foder
- 3 ska ställas in så att ingångsöppningen som mest är 55cm hög

Skyddsjakt

Sätt in skyddsjakt tidigt. Så snart man ser de första spåren eller skadorna försöker man påbörja skyddsjakten. Placera flera torn runt skiftet som ska skyddas. Detta för att ha fler alternativ beroende på vindriktning. Røj skjutgator i grödan, ha kantzoner mm. Man kan även ställa en eller två ensilage eller halmbalar på flera platser vid skiftesgränserna för att lättare kunna smyga sig fram osedd och kunna ta stöd mot balarna för säkra skott.

Att upplåta skyddsjakten till jordbruksarrendatorn kan vara en bra ansvarslösning för både markägaren och arrendatorn. Om det är markägaren och inte arrendatorn som har jakträtten på

marken, så har markägaren skyldighet att försöka hindra att skador uppkommer på jordbruksgrödorna.

Text ur Jordabalken 9 kap.

34a§ ”Om markägaren har förbehållit sig jakträtten är han skyldig att ersätta arrendatorn för förluster på grund av viltskador på arrendestället eller på arrendatorns egendom. Det gäller dock inte om markägaren visar att skadan inte har kunnat förhindras trots rimliga ansträngningar från hans sida. Det måste också ha funnits en verklig möjlighet att förhindra eller begränsa skadan.”

För vidare läsning

Naturvårdsverkets förvaltningsplan vildsvin 2013, Typgodkända fångstredskap och Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om användandet av fångstredskap på www.naturvardsverket.se
Jaktförordningen SFS 1987-905 på www.riksdagen.se
Remissförslag angående tillåtna Jaktmedel på www.regeringen.se

TEXT: PIA MARTIKAINEN

Enkät till lantbrukare om sommarens torka

Sommarens torka drabbade många lantbrukare hårt. Även skogsägare fick problem med mer barkborreangrepp eller brand på grund av torkan.

Länsstyrelsen arbetar med att kartlägga var i länet det är mest angeläget att göra åtgärder för att fördröja vattnets väg genom landskapet. Det är ett sätt att minska riskerna för torka kommande år. Det kan också dämpa höga flöden vid skyfall. Faktorer som till exempel var grundvattnet är lågt, hur långsiktiga nederbördsprognoser ser ut och var det historiskt har funnits mer vatten i landskapet ingår i analysen. Även inom Vattenrådets arbete ingår åtgärder som kan dämpa framtida problem med torka och översvämningar, såväl som med övergödning och annan påverkan på vattenkvalitet.

För att bättre kunna precisera behovet av åtgärder samlas nu uppgifter in från er företagare inom lantbruk och skogsbruk om hur situationen 2018 har drabbat just er.

- Har ni fått minskad skörd? Hur mycket? Vilka grödor?
- Har era djurbesättningar påverkats?
- Hur mycket skulle ni uppskatta att årets intäkter minskat pga torkan?
 - Var ligger ert företag? (I vilket avrinningsområde alternativt vilken kommun)
- Om ni vill delta i kartläggningen inför framtida åtgärder som kan minska effekter av torka så gå in i detta formulär:

- <https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/om-lansstyrelsen-i-ostergotland/nyheter-och-press/nyheter--ostergotland/2019-02-20-enkat-till-lantbrukare-om-torkan-2018.html>
Sök på ”enkät” på länsstyrelsens webbplats, så hittar du enkäten.

Anders visar trebladsstadiet på ett rajgräskott på Hulterstad.

Foto: Per Ståhl

Tjäna pengar på betet! Kan betet avkasta mer än slåttervallen?

Med den ganska utmanande rubriken bjöd vi in till en tredagarskurs om betesdrift i våras. Kursen var upplagd på tre dagar och vi startade på Vreta Kluster 15 mars. Vi trodde och tror fortfarande att det finns mycket att vinna på att jobba mer med betesdriften på många gårdar. Inriktningen var intensivt rotationsbete och Anders Carlsson från Skogsgård i Halland var den som stod för mycket av kunskaperna som han hämtat från Irland och Nya Zeeland men även de egna erfarenheterna från gården. Per Ståhl, Hushållnings-sällskapet och Margareta Dahlberg, MD Lantbruksråd bidrog också med sina kunskaper och erfarenheter.

Första kursdagen handlade om teorin bakom hur man kan tänka för att få fram ett bete med hög kvalitet och samtidigt få betet att ge en hög betesskörd över året. Mycket handlar om gräsens skottbildning och antal blad. Grunden för teorin när man ska beta av gräs är gjord för engelskt rajgräs. Principen gäller

dock även andra gräs som tex ängsgröe och ängssvingel som är andra vanliga betesgräs. Den andra kursdagen 24 maj var på Hulterstad gård (bild 1) där vi tittade i fält efter de saker som Anders gick igenom första dagen. Dag tre var 26 september på Skogsgård i Halland där vi tittade på hur det såg ut i prak-

tiken hemma hos Anders och Anna. Då besökte vi även ett ungdjursbete.

Stråskjutande skott och bladskott

Det finns två typer av skott på en gräsplanta. Dels stråskjutande skott som kommer mest på våren och ger ett ax/

vippa om det inte skördas eller betas av. Dels bladbildande vegetativa skott som bildas hela året men allra mest på slutet av säsongen. Ett stråskjutande skott som betats av när det har skjutit strå bildar inte strå igen. För att hålla bra kvalitet ska stråskjutande skott betas eller skördas före ax-/vippgång. Tidig avbetning av stråskjutande skott släpper ner mer ljus i beståndet vilket gynnar bildning av bladskott. Energiinnehållet är högst i blad följt av mjuk stam och sämst i hård stam och döda blad, se tabell 1. Genom att beta bladskott vid 3-bladstadiet och stråskjutande skott före ax-/vippgång, får betet en mycket hög kvalitet.

Tabell 1: Energihalt i olika delar av ett skott.

	Energi (MJ/kg ts)
Gröna blad	10,5-12,5
Mjuk stam	10,11
Hård stam	6,5
Dött material	6,5

Beta vid trebladstadiet på bladskott
Optimalt stadium för bete av bladskott är vid ca 3-bladstadiet (bild 3). Det ger maximal tillväxt i beståndet och en mycket hög kvalitet. Bete vid senare utvecklingsstadium ger sämre tillväxt eftersom det första bladet dör då det fjärde växer

ut på ett bladskott. Detta gäller inte för stråskjutande skott som släpper ner ljus till fler än tre blad. Vid tre blad har skottet maximal reservnäring kvar i stubb och rötter (bild 2). Betar man vid två blad eller tidigare sänker man kommande tillväxt i beståndet. Det kan utnyttjas för att minska överskott och gynna bestockningen på våren. Kraftig tillväxt som ger liggbildning (mest på hösten, bild 4) ger gula blad i botten vilket sänker kvaliteten och smakligheten. Det skuggar botten av beståndet

Bild 4: Liggbildning i vall på hösten som skapar gula blad i botten. Foto Per Ståhl

det vilket ger sämre skottbildning och därmed sämre tillväxt framöver.

Hur hårt ska man beta?
När man betar av en fälla beror ju betetrycket på hur många djur som betar en viss tid. Om man betar vid ca 3 blad står det ca 3000 kg ts/ha på betet. För att få så stor betesavkastning och så lite rator som möjligt bör betet efter avbetning vara ca 4 cm högt. Då står det ca 1500 kg ts/ha kvar. Lämnar man mer material kvar så ger det mer rator och sämre ut-

nyttjande under betesperioden. Det är dock en avvägning mot att korna ska kunna äta mycket bete i varje tugga för att få i sig mycket bete på kort tid. En hård nedbetning ger en hög betesavkastning men ger en lägre mjölkavkastning.

Planera betet med hjälp av att klippa och väga regelbundet
Anders visade ett dataprogram för betesplanering som de använder på Skogsgård. Genom att klippa, väga och beräkna ts-halten på en bestämd yta (tex 0,25 m²) kan man uppskatta hur mycket bete som finns på fällorna. Upprepas det efter en tid kan man bedöma tillväxten. Sammanställning av klippningarna på alla fällor ger en ”beteskil” som talar om hur mycket bete som finns idag och beräknas finnas framöver (om det blir över- eller underskott, bild 5). Ställer man det i relation till hur många djur som finns och vad de ska äta får man ett bra underlag för planering av hur betesfällorna ska användas. Man ser i tid om det blir ett överskott som bör skördas eller om det blir ett underskott som bör kompenseras på något sätt.

Bild 6: Korna får en ny fälla vid besöket på Skogsgård. Foto Per Ståhl

Praktiska tips från gårdsbesöken
Under de två gårdsbesöken på Hulterstad och Skogsgård kom många bra saker upp. Här är några av dem i punktform.

- Att dela av stora fällor ger bättre utnyttjande av betet. Kan göras med en enkel eltråd.
- Planera för skörd av fällor i tid för att undvika att betet förväxer.

- Att placera vatten på rätt ställe är viktigt. Tex på Hulterstad fanns det vatten ute i fällorna.
- Bevattning ger en ökad betestillgång och säkerhet i betesdriften.
- Fällindelning av ungdjursbete ger:
 - » bättre beteskvalitet
 - » jämnare avbetning
 - » mindre rator
 - » gynnar utvecklingen av rätt artsammansättning i betesvallen
- Intensivt bete enligt principen med tre blad ger en betesvall med bra artsammansättning och mindre ogräs
- Lägg om betesfällorna efter behov inte efter ålder! En bra betesvall behöver inte brytas
- En bra betesvall består av en tät mat-ta med rajgräs, ängsgröe, vitklöver och andra gräs.
- Lägg om när ogräsen tar över i allt för många luckor.

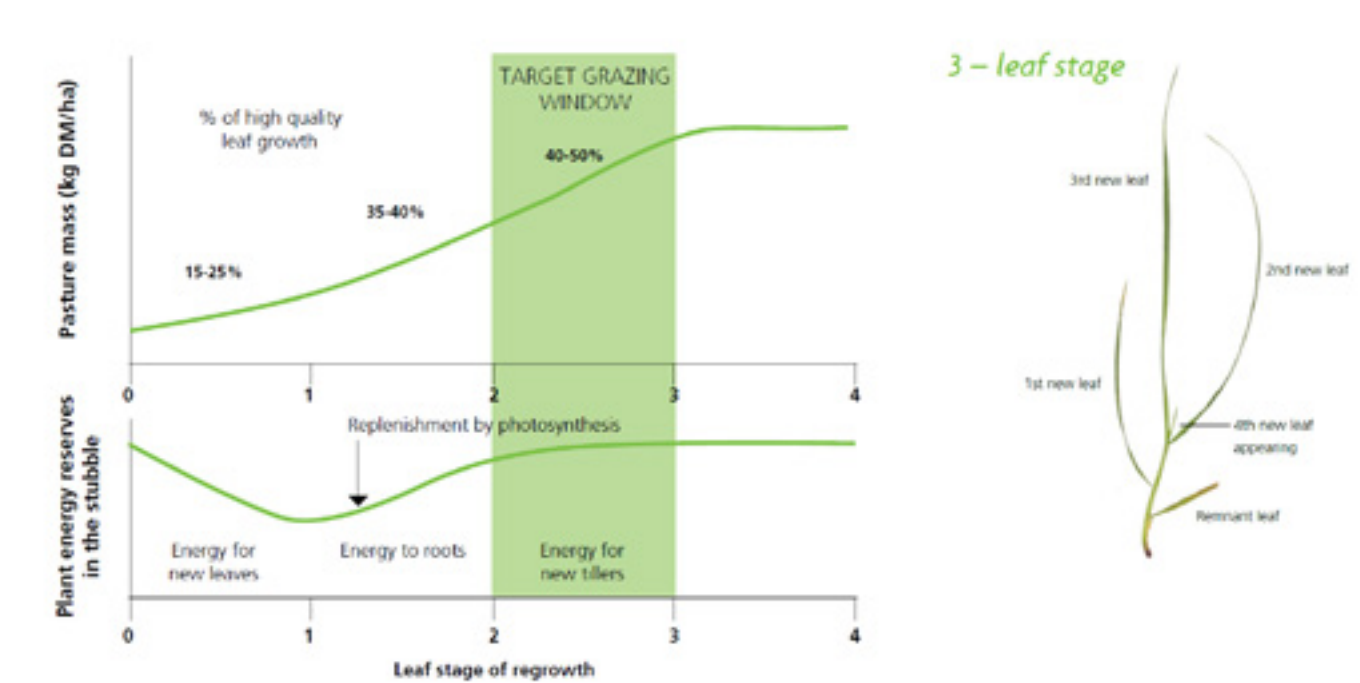

Bild 2 och 3: Schematiska bilder som visar trebladstadiet (bild 2 till höger) och hur tillväxten på betet och energiförrådet i rötterna beror på antal blad (bild 1 till vänster). Detta är för en rajgräsvall men principen gäller för fler gräs. Från skriften ”Perennial ryegrass grazing management in spring” utgiven av DairyNZ.

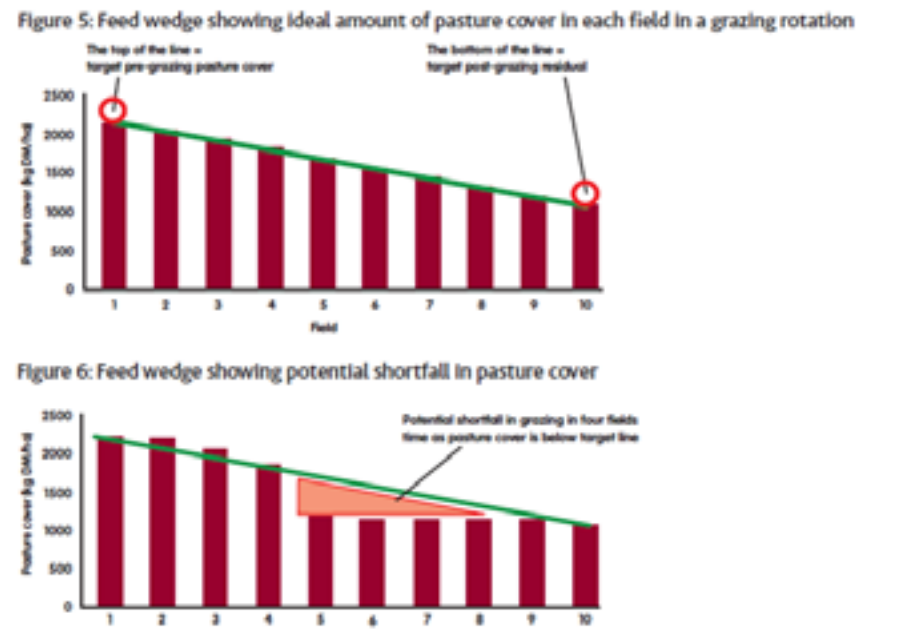

Bild 5: Schematisk bild av sammanställningen av klippningar i 10 fällor. Den översta bilden visar ett idealt läge där tillgången precis möter efterfrågan (den gröna linjen). I den undre bilden visas ett läge där det kommer att bli ett underskott om ett antal dagar när tillväxten i några fällor troligen inte räcker till för att täcka behovet. Från skriften ”Perennial ryegrass grazing management in spring” utgiven av DairyNZ

Pia, Maria, Lina och Anders är rådgivare inom projektet Ett rikt odlingslandskap

Rådgivning – Ett rikt odlingslandskap

Våra landskap har brukats under lång tid. Inom projektet Ett rikt odlingslandskap arbetar Länsstyrelsen Östergötland med att ge rådgivning till dig som vill bevara och synliggöra de biologiska och kulturhistoriska värdena i odlingslandskapet. Målet med verksamheten är att bidra till länets regionala miljöarbete och att uppnå miljömålet Ett rikt odlingslandskap.

Vi erbjuder rådgivning i form av kurser, fältvandringar och enskild rådgivning ute på gårdarna. Rådgivningen riktar

sig till dig som är lantbrukare eller markägare med jordbruksmark, liksom till dig som på annat sätt deltar

i skötseln av odlingslandskapet. Våra rådgivningar anpassas efter efterfrågan, tex skötsel, röjning eller restaurering av marker samt möjligheten att söka olika ersättningar. Samtliga aktiviteter finansieras av EU och svenska staten och är kostnadsfria för deltagarna.

Vårens kursprogram finns på Länsstyrelsens hemsida under Företag - lantbruk och djur - aktuella kurser. <https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/foretag/lantbruk-och-djur.html>

Faktaruta

Enligt miljö kvalitetsmålet ska odlingslandskapet vara öppet och variationsrikt med betydande inslag av betesmarker och de biologiska värdena och kulturmiljövärdena ska bevaras eller förstärkas vilket kräver fortsatt skötsel.

Är du intresserad av...

... att få rådgivning hemma på dina marker eller har förslag på gruppaktiviteter är du välkommen att kontakta någon av oss rådgivare:
Maria Bergman, samordnare: maria.bergman@lansstyrelsen.se, tele. 010-223 55 18
Pia Martikainen: pia.martikainen@lansstyrelsen.se, tele. 010-223 54 97
Anders Eliasson: anders.eliasson@lansstyrelsen.se, tele. 010-223 54 94
Lina Britse: lina.britse@lansstyrelsen.se, tele. 010-223 55 04

Satsning på bryn

Skogsbrynen är en viktig livsmiljö för många arter i gränzonen mellan odlingslandskap och skog. Skogsbrynen är även viktiga för skogsbestånden för att motverka stormfällning. Arealerna med "bra" skogsbryn minskar och det finns flera förklaringar till det. Det främsta skälet till att de minskar är troligen att brynen kräver skötsel. För att bibehålla eller få höga naturvärden, krävs till exempel röjning av sly och uppslag, bete och/eller slätter.

Att skapa och gynna variationsrika bryn ger många nyttor tillbaka

Pollinering och växtskydd

Blommande örter, buskar och träd i solbelysta bryn ger en bra livsmiljö för många insekter. Insekterna hjälper till med att pollinera grödan på åkern och bidrar till det biologiska växtskyddet.

Skydd för intilliggande skog

Bryn ger vindskydd för skogen innanför. Bryn skyddar också nya plantor mot frost.

Viltvård och jakt

Bryn är viktiga för att ge viltet skydd och värdefullt foder i form av löv, kvistar, bär och frukt. För att förstärka effekterna av brynet är det bra med en örtrik insädd på den del av åkermarken som gränsar till brynmiljön.

Vackrare landskap

Bryn medverkar till ett vackert och varierat landskap med höga upplevelsevärden.

Natur- och kulturvård

Genom att skapa och sköta brynmiljöer bidrar du till att Sverige når miljömålen för "Ett rikt odlingslandskap" och för "En rik kulturmiljö och friluftsliv".

Illustration 1 Brynmiljö i övergångszonen mellan öppen jordbruksmark och skogsmark.

Hur kan man få betalt för skötselarbetet i dagsläget?

Gränsen mellan skogsbruksmark och öppen jordbruksmark har blivit skarp. Rädslan för att det inte ska vara godkänt i miljöersättningen för betesmarker och slätterängar eller godkänt vid kontroll av återplantering kan vara en bidragande orsak till att brynmiljön inte sköts på "rätt" sätt för att gynna den biologiska mångfalden. Brynmiljöer i betesmark kan ingå i miljöersättningen för betesmarker och slätterängar om det inte är för tätt i träd- och buskskikt. Om det finns tillräckligt höga värden i tätare bryn eller omgivande mark som gynnas av bete, trots en svagare grässvål, kan marken klassas som gräs-

fattig mark. Är du osäker på om just dina bryn i betesmarker eller skogsbryn som betas kan ingå i miljöersättning, kan du höra av dig till lantbruksenheten för rådgivning.

Om det gäller skogsbryn som inte ligger på jordbruksmark i en betesmarksfälla, kan skogsstyrelsen ge skötselråd och i vissa fall ersättning för brynsskötsel i skogsmark.

Vill du veta mer? Missa inte vår kurs om röjning av bryn i betesmark i mars!

TEXT: LINA BRITSE
ILLUSTRATION: JORDBRUKSVERKET

Röjningskurs bryn

25 mars, Häradsdshammar
29 mars, Gistad
Båda dagarna 09:30-12:30
Medverkande: Anders Eliasson och Pia Martikainen, Länsstyrelsen

Anmälan senast den 20 mars
via e-post eller telefon:
anders.eliasson@lansstyrelsen.se
eller 010-223 54 94

Du kan läsa mer om kursen på vår hemsida: <https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/tjanster/kalender>

Jordbruksverket har tagit fram broschyren "Gynna brynen och få nytter tillbaka" Du hittar den på deras hemsida www.sjv.se

Foto: Maria Källming

Uppstart av nya vattendragsgrupper

I samband med uppstarten av Länsstyrelsens nya rådgivningsteam för övergödningssproblematik och våtmarksåtgärder (Läs mer om oss i Grödan 4 2018, s. 5) så planerar vi nu att starta upp vattendragsgrupper i utvalda områden i länet. Planen är att starta upp vattendragsgrupper i Svartåns avrinningsområde, söder om Roxen (Kumlaån, Sviestaån) och kring Strolången i Söderköpingsåns avrinningsområde. Dessa områden är utvalda för att de har en hög fosforbelastning och vi hoppas att tillsammans med markägare kunna ta fram ett antal konkreta åtgärder i anslutning till vatten-

dragen för att förbättra vattenkvaliteten. Om du är intresserad av att vara med i en vattendragsgrupp eller har idéer på åtgärder som du vill göra – kontakta Maria Gustavsson maria.b.gustavsson@lansstyrelsen.se. Det kostar inget att delta i vattendragsgruppen. Varje vattendragsgrupp kommer att ha en ansvarig rådgivare från ett konsultbolag och en vattenutredare från Länsstyrelsen.

TEXT: MARIA GUSTAVSSON

Ny rapport och podcast om skogen i Östergötland

”Skogen i Östergötland” sätter i sex podd-avsnitt, en rapport och två kortfilmer ljuset på länets viktiga naturresurs, från dess biologiska mångfald till dess roll i den framtida bioekonomin. Materialet är tänkt att bli startskottet till en fördjupad diskussion om skogens alla uppgifter och värden.

Satsningen har initierats av fyra myndigheter; Länsstyrelsen Östergötland, Region Östergötland, Skogsstyrelsen och Linköpings universitet. Även innovationsarenan Vreta Kluster har medverkat i arbetet.

Podd-serien, rapporten och filmerna finns att ta del av på myndighetsernas och Vreta Klusters hemsidor. Gå in på länsstyrelsen i Östergötlands hemsida och sök på ”podcast” så hittar du länkar.

Vinnovamedel till innovativ jordbruksutveckling

Det regionala initiativet för jordbruksutveckling Agtech 2030 i Östergötland

får finansiering av Vinnova i tio år. Satsningen ingår i programmet Vinn-

växt som en del i att stärka ledande regionala innovationsmiljöer.

Läs mer på:

<https://www.landlantbruk.se/lantbruk/mangmiljonsatsning-pa-ny-lantbruksteknik/>

<https://liu.se/forskning/agtech2030>

<https://www.regionostergotland.se/Nyhetsarkiv/Nyheter-2018/Vinnovamedel-till-innovativ-jordbruksutveckling/>

Bevara dina öppna diken

Öppna diken fyller flera viktiga funktioner i dagens odlingslandskap.

De har en vattenavledande funktion, de kan till viss del rena vatten från näringsämnen och de utgör en livsmiljö för många växter och djur. Idag finns det inte så många öppna diken kvar i odlingslandskapet. Du kan göra stor skillnad genom att bevara och skonsamt underhålla de diken du har. Ett öppet dike som ska avleda vatten är också med största sannolikhet skyddat i lag och får inte läggas igen.

Ett dike ger plats åt mycket liv

Likt flera andra småbiotoper bidrar öppna diken till en ökad variation i jordbrukslandskapet. Diken blir ofta viktiga tillflyktsorter och livsmiljöer för många växter och djur. Växter och djur kan trivas såväl i vattenfyllda diken som i torra diken. Större djur som fälthöns och fälthare kan finna skydd i ett dike. Mindre djur som grodor och humlor hittar både boplats, förökningsplats och föda i diket. Genom sin långsträckt form kan diken också fungera likt korridorer som binder samma olika områden och gör det möjligt för arter att sprida sig i landskapet. Tack vare dessa egenskaper är diken ofta av stor betydelse för den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet.

Underhåll skonsamt

Om du ska rensa ett dike är det en fördel om du gör rensningen under flera års tid, så att du inte rensar hela diket samtidigt. Det gör att livsmiljöer bibehålls under rensningstiden. För det mesta är det inte lämpligt att rensa

dikena under vår och försommar eftersom djurlivet är mest känsligt då. Att röja diken från sly och buskar är viktigt för att skapa solbelysta slänter, men lämna gärna blommande sälg som växer i dikeskanten eftersom den ger mat åt pollinatörer. Enligt miljöbalken får du bara rensa ett dike till befintligt djup och du rekommenderas att göra en anmälan om rensning till Länsstyrelsen.

Öppna diken ska bevaras enligt lagen

Öppna diken i jordbruksmark omfattas av generellt biotopskydd enligt miljöbalken. Skyddet gäller i hela Sverige och omfattar alla diken som ständigt eller en stor del av året håller ytvatten eller en fuktig markyta. Dikena kan ligga såväl i åkermark som i betesmark, och det räcker med att en sida av diket gränsar till jordbruksmark för att biotopskyddet ska gälla. Det generella biotopskyddet syftar till att bevara biologisk mångfald och de viktiga nyttor, ekosystemtjänster, som arterna bidrar med i jordbrukslandskapet.

Skyddet för diken innebär att det är förbjudet att t.ex. lägga igen, gräva om eller på annat sätt skada ett dike. Endast om du har sökt och beviljats dispens från Länsstyrelsen får du göra detta.

Diken kan också vara kopplade till tvärvillkoren

Öppna diken som ligger i eller mellan åkermarksblock kan även vara tvärvillkorselement. Om du har mark i ett område med tvärvillkorselement så finns det en meny i SAM Internet som heter Tvärvillkorselement. Den finns under Karta och skiften. Där finns dina tvärvillkorselement inritade. Tidigare öppna diken som lagts igen kan upptäckas när Länsstyrelsen bedriver tillsyn. Överträdelse av biotopskyddet kan leda till förelägganden, ibland förenat med vite. Det kan också innebära att det påbörjas en utredning om misstänkt miljöbrott. Om diket utgjort ett tvärvillkorselement leder en igenläggning till avdrag på jordbrukarstöden.

TEXT: ADAM BERGNER, NATURVÅRDSENHETEN OCH SOFIE KARLSSON, LANTRUKSENHETEN

Läs mer

Du kan läsa mer om biotopskyddet på Länsstyrelsens hemsida: <https://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/privat/bygga-och-bo/andringar-i-natur/dispenser-och-tillstand-ovriga-naturskydd.html>
Läs mer om tvärvillkor på Jordbruksverkets hemsida. Där finns också skriften ”Underhåll ditt dike för ett rikare odlingslandskap”.

Gynna biologisk mångfald på din gård

Vad har vi för nytta av att gynna den biologiska mångfalden på vår gård? Ja, den frågan kanske några ställer sig. Vad bidrar en blomsterprakt av olika arter till, eller alla åtgärder som till exempel sparade obrukade kantzoner, blommande trädor, flerskiktade sluttande bryn med bärande och blommande buskar och träd, ett viltvatten och så vidare? Varför ska vi öka den biologiska mångfalden i landskapet?

Vår existens är beroende av den biologiska mångfalden. De flesta grödor är beroende av att det finns pollinerare. Om vi har en mångfald av pollinerare får vi bättre förutsättningar för optimala skördar av flera av våra odlade grödor. För att pollinerarna ska överleva krävs

det att de har tillgång till mat, det vill säga pollen- och nektarrika, blommande arter, hela säsongen. Vissa pollinerare är generalister och kan livnära sig på många olika växter och några är specialister och kan bara livnära sig på en eller några få arter.

Den historiska markanvändningen av både jord- och skogsbruket var mer småskaligt. Variationen i odlade grödor var större och man hade generellt sett mer blandskog och flera olika djurslag på gårdarna. I nutid minskar mångfalden i landskapet i snabb takt. Mycket på grund av nuvarande markanvändning med stora enheter, mindre variation i odlingarna och färre vattenmiljöer eftersom många av de tidigare öppna diken nu är

igenlagda och marken täckdikad.

Vad kan du göra för att gynna mångfalden?

Du kan med ganska små medel öka den biologiska mångfalden och rikedom av olika arter på din gård. Genom att:

- Slå vägrenarna senare så att de hinner blomma och fröa av sig.
- Sköta skogsbryn så att de blir flerskiktade.
- Spara blommande och bärande träd och buskar.
- Odlar ett- eller fleråriga örter på kantzonerna.
- Ha en blommande träda. Se jordbruksverkets hemsida för arter som är godkända för blommande träda.
- Plantera lähäckor mellan åkrarna.
- Anlägga skalbagsåsar.
- Anlägga lärkrutor.
- Hålla kulturspår som odlingsrösen och stenmurar fria från träd och buskar.
- Hålla diken och småvatten i landskapet öppna. Inte lägga igen diken eller låta dem växa igen.
- Sätta upp insektshotell och spara gamla och ihåliga träd. Spara en hög med ris och grova grenar i ett soligt läge.

TEXT: PIA MARTIKAINEN

Satsning på ängs- och betesmarker i Östergötlands län

Nu pågår ett nationellt projekt med syftet att öka kunskapen kring skötsel av ängs- och betesmarker.

Projektet skall försöka vända den negativa trend där antalet jordbruksföretag och betesdjur minskar liksom arealen hävdad ängs och betesmark.

Länsstyrelsen kommer att hålla kostnadsfria aktiviteter som till exempel fältvandringar, demonstrationer och anordna träffar för att öka möjligheterna till att skapa lokala nätverk som ser nyttan med att samarbeta och öka arealen ängs- och betesmarker. Träffarna är ett utmärkt tillfälle att knyta värdefulla kontakter, få tips och hjälp av maskinentreprenörer och andra lantbrukare som idag sköter betesmarker och slåtterängar, eller att ställa frågor till länsstyrelsen.

Vill du vara med och bidra? Välkommen med förslag eller önskemål om aktiviteter.

Kontakta vår projektsamordnare och kontaktperson Lina Britse via mail: lina.britse@lansstyrelsen.se eller telefon 010-223 55 04.

TEXT: LINA BRITSE
FOTO: SCANDINAV.SE

Ett urval av arter som kan odlas på blommande träda och på kantzonerna

Ettåriga		Fleråriga	
Bovete	Blodklöver	Blåeld	Alsikeklöver
Gurkört	Foderlupin	Cikoria	(ej renbestånd)
Honungsört	Fodervicker	Esparett	Fodergetruta/getärt
Oljerättika	Luddvicker	Kummin	Getvåppling
Ringblomma	Perserklöver/doftklöv.	Prästkrage	Gulvial
Solros	Subklöver/grävklov.	Rödclint	Käringtand
Vitsenap		Väddclint	Lusern (flera arter).
		Åkervädd	Rödclöver (ej renb.)
			Sötvåppling, gul o vit
			Vitklöver
			(ej renbestånd)

Länsstyrelsen Östergötland

Besöksadress:	Östgötagatan 3, Linköping
Postadress:	Länsstyrelsen Östergötland, 581 86 Linköping
Telefon:	010-223 50 00
E-post:	ostergotland@lansstyrelsen.se lansstyrelsen.se/ostergotland

LANTBRUKSENHETEN

Enhetsledning

Källming, Jonas Lantbruksdir.	010-223 54 82
Boe Skåmedal, Susanne	010-223 54 83
Stolt Olsson, Helena	010-223 54 84

EU:s JORDBRUKSSTÖD

Övergripande stödansvar

Öberg, Catrin	010-223 55 02
---------------	---------------

Fältgruppen

Carlsson, Emelie, Kontrollansvar	010-223 55 33
Grenestam, Markus, Arealkontroller	010-223 55 30
Malmström, Annika, Djurkontroller	010-223 54 96
Trogen, Mari, Tvårvillkor och verksamhetskrav	010-223 55 16
Boreson, Hedvig, Tvårvillkor, skötsel av mark	010-223 55 31

Gårdsstöd, Förgröningsstöd, Stöd till unga lantbrukare

Forsberg, Sam	010-223 55 03
---------------	---------------

Betesmarker och slätterängar

Hellberg, Kristoffer, Fält	010-223 55 32
Hansen, Matilda, Handläggning	010-223 55 34

Ekologisk produktion, Skyddszoner

Sandell, Anna	010-223 54 99
---------------	---------------

Våtmarker

Magnusson, Helena	010-223 54 98
-------------------	---------------

Nötkreatursstöd, Kompensationsstöd, Vallodling

Gustafsson, Andreas	010-223 54 88
---------------------	---------------

Blockkartor och nya kundnummer

Eugén, Sarita	010-223 54 86
---------------	---------------

EU:s LANDSBYGDSTÖD

Företags- och projektstöd samt miljöinvesteringar

Boe Skåmedal, Susanne	010-223 54 83
Ahlstrand, Kristi	010-223 54 85
Kärregård, Marie	010-223 55 09
Larsson, Katarina	010-223 54 92
Ahlgren, Christoffer	010-223 53 03
Simic, Ranko	010-223 52 97
Gunnarsson, Emma	010-223 55 27
Sommar, Linnea	010-223 55 35
Kihlstedt, Gunilla	010-223 55 25

RÅDGIVNING OCH TILLSYN

Ett rikt odlingslandskap

Boe Skåmedal, Susanne	010-223 54 83
Bergman, Maria	010-223 55 18
Britse, Lina, samordnare Ängs- & betesmarksinventeringen	010-223 55 04
Eliasson, Anders, även bitillsyn & fastigheter	010-223 54 94
Martikainen, Pia	010-223 54 97

Greppa Näringen

Grill, Kristina, Behörighetskurser	010-223 55 06
Källming, Maria, Samord. Greppa	010-223 55 11
Lindmark, Per, Vatten och våtmarker m.m.	010-223 55 12
Retzman, Cecilia, Greppa Näringen	010-223 55 13

RÄTTSENHETEN

Vilthandläggare

Kjällander, Mia	010-223 53 23
-----------------	---------------

LÄNSVETERINÄRENHETEN

Leclercq, Maria Länsveterinär	010-223 52 57
Stridh, Pernilla, Länsveterinär	010-223 52 58
Loor, Helen, Länsveterinär	010-223 52 59
Sundell, Jonna, Förprovning djurstallar	010-223 52 67
Servicetelefon djurskydd, öppettider 9-12	010-223 51 44

MILJÖSKYDDSENHETEN

Tillsyn och tillsynsvägledning

Werthén, Michael	010-223 54 73
------------------	---------------

Tillståndsprövning

Axelsson, Karl-Martin	010-223 53 36
Flink, Maria	010-223 54 18

Har du frågor om SAM-ansökan?

Ring 0771-67 00 00

Har du frågor om EU:s jordbruks- eller landsbygdsstöd, men får inte tag på oss?

Maila till:
lantbruk.ostergotland@lansstyrelsen.se.

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND